

Ю.О. БЛУДОВА,

викладач кафедри педагогіки та психології Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

**НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО РЕГІОНУ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Одним з могутніх засобів формування художньо-естетичного смаку є народне мистецтво, яке безпосередньо пов'язане з трудовою діяльністю людини. Це мистецтво, народжене життям народу, українська народна педагогіка використовує як джерело виховання потягу людини до краси і творчості, що супроводять її буденні дні і свята.

Вироби майстрів сповнені народного гумору. Це і гарні іграшки, і яскраві, ніби налиті сонцем, фарби розписних стін, меблів; тонкі орнаменти рушників і сорочок, ювелірні мережива різних і дерев'яних скриньок. Така сила народного мистецтва не є винятковою. Вона віками удосконалювалася, виробляючи свій самобутній стиль і органічно ввійшла в життя народу, пов'язала його з повсякденним побутом. Кожен художньо оформлений витвір це, перш за все, практично необхідна річ. Разом з тим, ця творчість глибоко і яскраво відображає звичаї, смаки і особливості народу. В українському народно-декоративному прикладному мистецтві помітний тісний зв'язок між людьми, їх смаками, образним мисленням, мріями та орнаментальними предметами, що їх оточують [3, 24].

Проаналізувавши дослідження українських педагогів-дослідників Є. Антоновича, А. Бойка, В. Титаренка, Л. Ентіса, В. Мусієнко, О. Опалюка, Л. Серих, можна стверджувати, що через народне мистецтво можна навчати

дітей світогляду людини традиційної народної культури, виховувати в них моральність, людяність, національну самосвідомість.

За своїми формами, жанрами, видами декоративно-прикладне мистецтво Харківщини має давню історію. Загальною основою для всіх видів народного мистецтва є органічний зв'язок із працею і побутом людини.

Провідними видами сучасного декоративно-прикладного мистецтва є декоративний розпис, кераміка, фарфор і фаянс, вишивка, ткацтво, килимарство та художня обробка дерева.

Один з найцікавіших видів українського народного мистецтва є народні розписи. Ними оздоблювали хати, й господарські будівлі, меблі, посуд і дитячі іграшки та різний ремонент – вози, сані й знаряддя праці та речі ритуального вжитку. Народ завжди прагнув надати привабливого вигляду житлу й подвір'ю. Виконавцями декоративних розписів хат були самі селяни, переважно — жінки. Традиція оздоблювати житло живописом існувала ще в сиву давнину. Про українську охайну мазанку, завжди побілену зовні й усередині писало в XIX ст. багато дослідників, визначаючи її як характерний тип української хати.

Розпис писанок – ще один з видів українського декоративно-прикладного мистецтва.

Вивченню писанкарства в Україні приділяли увагу такі вчені і дослідники як: Ф. Вовк, О. Кольберг, С. Кульжинський, М. Сумцов. Це питання турбує і сучасних дослідників, це О. Білоус, З. Сташук, В. Манько, О. Вербенець, О. Мисик, О. Фесун, І. Вах, Н. Олійник. Прикрашені до свята Пасхи яйця називають крашанками або писанками. Писанки – це дуже своєрідний мініатюрний живопис України, наповнений ритуальним значенням. Ритуал величання споконвічного закону, весняного пробудження життя на землі після зимового сну і початку сільськогосподарських робіт – це символ сонця і відродження, а разом з тим всієї творчої сили природи. Яйце – символ зародження світу, присвячений сонцю, творцю всього суцього [4].

Писанки Харківщини були багатобарвні. Для їх розпису часто вживали жовтий, зелений, червоний, коричневий кольори, іноді використовували білий колір тла, по якому писали різними фарбами до чорної включно, але найуживанішою на Харківщині була червоно-коричнево-жовта гама. Вона властива і сучасному декоруванню писанок, які і досі люблять робити наші жінки на Великдень у свято Пасхи.

Одним із самобутніх явищ, що розвивалось і вдосконалювалось протягом століть, вбираючи в себе досягнення інших культур, але не втрачаючи оригінальних ознак – український народний одяг.

Традиція прикрашення одягу та предметів побуту була відома з давніх давен. Чоловічий одяг оздоблювався вишивкою, а жіночий відзначався особливою красою – кольоровим оздобленням і вишиванням сорочок, спідниць, прикрасами у вигляді стрічок, сережок, намиста з коралів, бурштину, дутого скла. Жінки носили дукачі, каблучки, персні, оздоблені сріблом підбори [1]. Вишивання завжди було і є найдоступнішим видом ремесла. Протягом століть у кожного народу вироблялися певні методи вишивання, колорит і характер орнаменту. Кожному району, області притаманні свої традиційні засоби вишивання. Для вишиванок Харківщини притаманні гладь, мережки, вирізування, вишивка білим, по білому, рушникові шви. Ще одним характерним швом для Слобожанщини був тамбурний шов, або вишивка ланцюжком.

Для орнаменту вишиванок Харківщини однаковою мірою характерні як геометричні, так і рослинні форми. Різноманітними елементами геометричного орнаменту є прямі, хвилясті лінії, прямокутники, розетки, ромби та інші фігури, які у далекому минулому були не тільки декоративним засобом прикрашення вишитих виробів, але й символічною мовою (символізували родючість, служили оберегами тощо). В умілих руках майстринь ці геометричні елементи виявляються багатим матеріалом для створення чудових орнаментів. Улюбленим мотивом рослинної орнаментики для вишивок Харківщини є хвиляста гілка, навколо якої розміщуються

стилізовані квітки, листя, грона винограду, ягідки; часто зустрічаються і букети у вазонах. Оздоблювали вишивкою сорочки, рушники, скатерки, верхній плечовий одяг (корсетки, кожухи, кептарі тощо).

Народний одяг – яскрава сторінка духовної культури. Національний одяг як мистецтво тісно пов'язаний з народними звичаями, фольклором, побутом.

Вишитий рушник на Харківщині посідає особливе місце. Рушник – це символ України, відбиття культурної пам'яті народу. Це типовий і, водночас, своєрідний структурний елемент національного мистецтва, який є носієм загально видових, загально мистецьких і, разом із тим, особливих (притаманних лише йому) соціальних функцій.

Рушник у свідомості українського народу наділяється широким спектром знакових властивостей, адже будучи одним із етнічних символів України, являє собою непересічне явище нашої духовної культури [2].

Рушники – найбільш популярний і найулюбленіший вид художнього вишиваного вибору. Ними прикрашали ікони, вікна, двері або просто вішали на кілочки (кілкові рушники). Рушниками користувались і при виконанні різних обрядів (весілля, сватання, новосілля). Найбільш характерним орнаментом рушника стає рослинний, який переважно komponується у вигляді «дерева життя» часто з вазоном або трикутником в основі [4].

Сяйво краси, щирості в гармонії, невичерпна скарбниця духовного багатства людини до квіткового різнобарв'я природи, повільна та чарівна пісня степу – ось що таке вишитий рушник. Доктор історії й теології Д. Блажейовський писав: «Нам усім треба дбати, щоб зберегти українську вишивку як частину нашої національної спадщини в наших церквах і домах» [5]. Залучення школярів до художньо-прикладної діяльності сприяє розвитку творчого, образно-художнього мислення, виховує такі якості, як наполегливість, ретельність, прищеплює любов до народних традицій. Учні пізнають архетипи народної символіки, переконуються у довершеності краси декоративно-ужиткового мистецтва [6].

Таким чином, в умовах оновлення школи зростає роль і значення художньо-естетичного виховання засобами культурно-історичної спадщини як засобу для формування духовного світу, естетичних ідеалів, смаків дітей молодшого шкільного віку, мета якого – всебічний розвиток особистості з високим національним культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного. Фундаментом художньо-естетичного виховання має стати національна культурна спадщина, зокрема декоративно-прикладної творчості, художніх ремесел тощо. А Харківщина – регіон з багатою культурно-історичною спадщиною в усіх сферах її прояву.

Література:

1. Калашник Н.Г. Естетичні смаки: їх витoki і формування. – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – 344с.
2. Кириченко Л.М. Рушники Слобожанщини / Л.М. Кириченко // Традиційна культура в умовах глобалізації: платформа для міжкультурного та міжрегіонального суспільного діалогу. Матеріали науково-практичної конференції (22-23 травня 2015 року) / Л.М. Кириченко. – Харків, 2015. – С. 79–82.
3. Кузьменко В.В., Тимофієнко Ю.В. Українська народна педагогіка і проблеми естетичного виховання шкільної молоді Навчальний посібник. – Херсон, 2000. – с.63.
4. Рідний край : [Навчальний посібник з народознавства / За ред. І.Ф. Прокопенка]. – Х.: Основа, 1993. – 582с.
5. Стратілат М., Музиченко С. Цілюща криниця духовності: Українські релігійні вишивки // Вітчизна. – 1991. – № 7. – С.202.
6. Федотов Г.Я. Дарите людям красоту. Из практики передовых художественных ремесел. Книга для учащихся старших классов. – М.: Просвещение, 1985. – 255 с.